

FRANTIŠEK HRUBÍN

ROMANCE PRO KŘÍDLOVKU

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

láska a život
jedno vždy pro mne budou. Kdyby mělo
být pro mne závažím, i přátelství se zřeknu,
ani stáří, až zaklepá, se nezaleknu,
a stále zůstanu dokořán otevřen
jí, která bude život roubovat na můj sen,
ať se i smrti podobá, nikdy to přece
nebude smrt, její věrný obraz v řece,
věčně jiná voda žene se peřejí,
jen pěnu chytíš z ní a kdoví kde je jí
už konec, stále se budu do ní hroužit, znovu
chtít ji zadržet, dát jí trvalost kovu,
a stále, na křídlech i křídla odhodiv,
budu ji žítí tak dlouho, co budu živ.

Dnes ráno (28. srpna 1930)

Dědeček ležel na posteli, s očima
zavřenýma, oblečen, držel hůl,
ústa měl trochu pootevřená
jako k pozdravu. Druhá ruka, s čepicí
v ztuhlých prstech, byla napřažena ke zdi.
Položil jsem mu ruku na prsa, stín dechu
vyšel mu z úst. A dost.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je ze závěru díla.

- skladba je věnovaná Ludvíku Aškenazymu (básníkovi) a Zdenku Seydlovi, kterým autor tento příběh vyprávěl ve Florencii

- v ději se mísí několik časových rovin – noc z 27. na 28. srpna 1930, příběh je vyprávěn v noci 28. srpna, autor předjímá červen 1934, budoucnost

Dvacetiletý vypravěč sedí v noci 28. srpna v okně a vzpomíná na patnáctiletou Terinu, která ho okouzila, ale zatím se jen jednou dotkli. Také myslí na prsatou Tonku, Viktora a dědečka. Ve vzpomínkách se vrací ještě dál, do doby, kdy mu tatínek poprvé půjčil břitvu na holení. Před deseti dny přijela do Netvořic pouť a on se seznámil s Terinou a Viktorem od kolotočů. Terina se ho ptala, jestli má holku, a on zapřel Tonku. Terina mu dala polibek a řekla, že ho má ráda. Celou dobu je pozoroval Viktor, který měl na starost střelnici a uměl hrát na křídlovku. Dnes večer Terina odjela a on se bojí, že už ji neuvídí.

Další vzpomínka je věnovaná dědečkovi, který už byl popletený a sám se o sebe nepostaral. Vypravěč si představuje, jaké to bude za tři roky, jak bude zase každý den chodit za Terinou a Viktor

bude hrát na křídlovku. Budoucnost a minulost se mu mísí. Minulou noc uložil dědečka a potom psal spolužákovi, že už se nebude scházet s Tonkou a že poznal Terinu. Měl divoké sny, z nichž ho vytrhnul dědeček, protože spadl z postele. Když se včera vypravěč viděl s Terinou, řekla mu, ať jí zatím neumře. Nechápe to, vždyť je mu dvacet a je tolik živý! Znovu si představuje, jaké to bude s Terinou v budoucnu, jak spolu budou ležet na louce, budou mít dvě děti a on se bude vracet za rodinou domů. Dědeček se minulou noc vzbudil a ptal se Františka (poprvé zaznívá vypravěčovo jméno), kdy přijede jeho otec. Ten opravdu druhý den přijel, protože mu František ráno poslal telegram, že dědeček zemřel.

Vypravěč přeskočí v čase do roku 1934, kdy se koná další Lešanská pouť (konala se jen jednou za tři roky). Běžel na náves, kde mu Viktor řekl, že Terina v zimě zemřela na záškrť. Následuje úvaha o břitvách, které brousí otcové svým synům, a uvádějí je tak do dospělosti. Vypravěčův syn už však bude mít bzučící strojek a břitvě se bude jen smát. Za tři roky bude vypravěč zoufalý ze smrti Teriny a nebude si ji už umět vybavit. Nyní je zoufalý ze smrti dědečka a z prázdna, které po něm zůstalo. Jednou bude hledat Terinin hrob, ale už bude zrušený. Jednou, až bude čtyřicátník, se shledá se stárnoucím Viktorem, pojedou spolu na náves a budou vzpomínat na Terinu.

- **téma a motiv**

téma: láska a život

motivy: stáří, smrt, dědeček, čepice

- **časoprostor**

prostor: dědečkův dům v Lešanech, pouť v sousedních Netvořicích

čas: vyprávěno v noci 28. srpna 1930 (s přesahy do minula i budoucna)

- **kompoziční výstavba**

Báseň nemá jasnou dějovou linii, jednotlivé časové roviny se prolínají.

- **literární forma, druh a žánr**

poezie, lyricko-epický, poéma = básnická povídka

- **lyrický subjekt**

ich-forma (lyrickým subjektem je sám Hrubín)

- **postava**

František – dvacetiletý, starostlivě se staral o dědečka, zamilovaný do Teriny, Tonka ho už omrzela, je plný snů a naděje, rád si představuje budoucnost s Terinou a rád vzpomíná na minulost

dědeček – je hodně starý, nepoznává lidi, chodí o holi

Terina – patnáctiletá dívka od kolotočů, zamilovala se do Františka, ráda ho provokuje, plánují společnou budoucnost, veselá

Tonka – scházela se s Františkem, ale on už ji nechce, je kousavá

Viktor – pracuje u stělnice, výborně míří, hraje na křídlovku, pozoruje vztah Teriny a Františka s nelibostí

- **vyprávěcí způsoby**

vnitřní přímá řeč lyrického subjektu

- **typy promluv**

monolog – pásmo vypravěče (lyrického subjektu)

- **veršová výstavba**

1. sloka úryvku: rým střídavý (a, a, b, b, c, c...)
2. sloka úryvku: volný rým

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

přesah	<i>jen pěnu chytíš z ní a kdovíkde je jí už konec,</i>
přechodník	<i>odhodiv</i>
archaismus	<i>žíti</i>
zdrobnělina	<i>dědeček</i>

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

metafora	<i>kdyby mělo být závažím; roubovat můj sen</i>
personifikace	<i>stáří, až zaklepá</i>
hyperbola	<i>zůstanu dokořán otevřen; věčně jiná voda</i>
epiteton	<i>trvalost kovu</i>
epizeuxis	<i>na křídlech i křídla odhodiv; žíti tak dlouho, co budu živ</i>
přírovnání	<i>ústa měl trochu pootevřená jako k pozdravu</i>

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

30.–60. léta 20. století

František Hrubín (1910–1971)

- nejvýznamnější básník pro děti 20. století
- básník, prozaik, dramatik, překladatel (především z francouzštiny – Verlaine, Rimbaud)
- narozen v Praze, z rodiny stavitele, nejstarší ze tří sourozenců
- vyrůstal v Lešanech v Posázaví (rodiště jeho matky)
- studoval na gymnáziu v Praze, nedostudoval Filozofickou fakultu UK
- pracoval jako úředník Ústřední knihovny hl. m. Prahy
- do literatury ho uvedl František Halas, byl přítelem Josefa Hory
- byl ženatý, měl syna a dceru
- od r. 1946 spisovatelem z povolání
- přispěl k založení časopisu *Mateřídouška a Zlatý máj*
- bydlel v Praze, často pobýval v Lešanech a v Chlumu u Třeboně
- r. 1956 vystoupil s Jaroslavem Seifertem na sjezdu Svazu čsl. Spisovatelů, zastali se zavřených spisovatelů – měl zákaz publikovat, směl překládat a psát pro děti
- od r. 1963 pracoval v nakladatelství Československý spisovatel
- r. 1966 získal titul národní umělec
- zemřel v Českých Budějovicích krátce po operaci, je pohřben na Vyšehradě

poezie:

- často využívá protiklady, melodičnost, metafory
- převažuje milostná a přírodní lyrika
- využívá pravidelný rým

Zpíváno z dálky, Krásná po chudobě, Země po polednách, Včelí plást, Země sudička, Mávnutí křídel, Cikády, Chléb s ocelí, Nesmírný krásný život, Hirošima, Můj zpěv, Proměna, Až do konce lásky, Černá denice, Lešanské jesličky

Jobova noc – poema, job = boj, reaguje na události roku 1945

pro děti:

- vychází z lidové slovesnosti
- rozvíjí dětskou fantazii
- výrazný rým a rytmus – napodobuje říkadlo

Říkejte si se mnou, Zvířátka a Petrovští, říkejte si abecedu, Běží ovce běží, Pohádka o Květušce a její zahrádce

Špalíček veršů a pohádek – vychází s ilustracemi Jiřího Trnky

próza:

Doušek života, U stolu, Lásky, Zlatá reneta

drama:

Srpnová neděle – hra o vztazích rekreatů u rybníka v jižních Čechách

Křišťálová noc, Oldřich a Božena aneb Krvavé spiknutí v Čechách

Kráska a zvíře – přepracování francouzské pohádky

scénáře:

Vánoční sen – natočil Bořivoj Zeman, *Romance pro křídlovku* – natočil Otakar Vávra

překlady:

z francouzštiny – Paul Verlaine, J. A. Rimbaud, J. Prévert

z čínštiny a němčiny

- **literární / obecně kulturní kontext**

Česká meziválečná poezie

- měl blízko k literární Skupině 42, ale není do ní řazen

Josef Kainar (1917–1971)

- z rodiny železničáře, r. 1934 se pokusil o sebevraždu a postřelil se

- studoval češtinu a francouzštinu, ale vysoká škola byla zavřena

- přivydělával si jako kytarista a houslista tanečního orchestru

- od r. 1947 spisovatelem z povolání

- publikoval v Kritickém měsíčníku, Literárních novinách, Hostu do domu aj.

Příběhy a menší básně, Osudy, Nové mýty – sbírky z prvního tvůrčího období

- považovány za nejoriginálnější, s epickými prvky

Říkadla – sbírka pro děti

po r. 1948 poplatný společnosti: *Český sen, Člověka hořce mám rád, Veliká láska*

Lazar a píseň, Moje blues – sbírky z posledního tvůrčího období, písňová forma

Oldřich Mikulášek (1910–1985)

- básník, novinář

- redaktor Lidových novin, Rovnosti, Svobodných novin, Hosta do domu

Černý bílý ano ne – sbírka s vlivy poetismu

Marné milování – melancholická milostná poezie

Podle plotu – sbírka inspirovaná Brnem

sbírky poplatné době: *Horoucí zpěvy, Divoké kačeny, Albatros*

Ortely a milosti – sbírka vystavěná na rozporu lidského nitra a společenství

Agogh – samizdatová sbírka z konce 60. let, děs ze zkaženého světa

Jan Skácel (1922–1989)

- z učitelské rodiny, studoval češtinu a ruštinu – nedokončil

- spjat s Brnem, šéfredaktor časopisu Host do domu

Kolik příležitostí má růže – hledání životních hodnot

Co zbylo z anděla, Hodina mezi psem a vlkem – sbírky s tragickým tónem

Smuténka, Metličky – převažuje pravidelný verš

Chyba broskví, Deset malých recenzí, Oříšky pro černého papouška – sbírky vyšlé v samizdatu

Malé recenze – soubor fejetonů

Uspávanky – pro děti, orientální a biblická látka

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Romance pro křídlovku – křídlovka je trumpeta, na kterou se hraje na svatbách a křtinách, ale také na pohřbech. Text má být vzpomínkou na osudovou prázdninovou lásku, která se autorovi spojuje se zvukem křídlovky.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Vzpomínky na první lásku se vrací každému z nás – dílo je stále aktuální.

- **pravděpodobný adresát:**

Např. člověk, který rád vzpomíná na první lásku nebo na dětství.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Dílo psal autor v srpnu až listopadu 1961, vyšlo roku 1962. Jedná se o vrcholné dílo ze závěru tvůrčího období.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramaturgií:**

Film Romance pro křídlovku natočil roku 1966 režisér Otakar Vávra. Františka hrál Jaromír Hanzlík. Na scénáři se podílel autor předlohy František Hrubín.